

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1937 kl. 5 e. m.

Utrikesutskottets utlåtande i anledning av vissa motioner i utrikespolitiska ärenden.

Utrikesutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna nr 189—191 samt 219 i första kammaren av herr Lindhagen.

I motionen I: 189 hemställes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t äska ett ingående övervägande av den varaktiga fredens problem samt framlägga för allmänheten och riksdagen en Sveriges, helst Nordens, fredsplan för det nuvarande folkförbundets omgestaltning genom internationell överenskommelse till idéer och organisation i de huvudsakliga syften, som i motionen närmare angivas.

I motionen I: 190 hemställes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära initiativ till att nationaliteternas självbestämningssätt i alla världsdelar såsom förutsättning för världsfreden och således även för Sveriges fred börjar diskuteras samt omhändertagas av folkförbundet och de internationella överenskommelserna.

I motionen I: 191 hemställes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära initiativ till att världsproblemets språkfråga eller språkgemenskap mellan nationerna, såsom en hävstång till världsfreden och således även för Sveriges fred och inflytande, börjar diskuteras samt omhändertages av folkförbundet och de internationella överenskommelserna.

I motionen I: 219 hemställer motionären på anförda skäl att få till stöd för motionen I: 189 ytterligare åberopa jämväl motiveringen i motionen I: 192, utgörande avslutningen på en sammanhängande serie av fyra utrikespolitiska motioner, av vilka de tre första hänvisats till utrikesutskottet. Det må erinras om att i motionen I: 192 hemställts, att riksdagen vid prövning av tredje och fjärde huvudtitlarna uttalar sig för och hos Kungl. Maj:t hemställer, att försvarsfrågan och fredsfrågan hädanefter sammanföras till ett odelbart problem, med utsikter sålunda att därigenom även främja en svensk eller nordisk fredsplan för hela världens och följaktligen även Sveriges och Nordens fred. Sistnämnda motion har den 24 februari 1937 i enlighet med statsutskottets hemställan i utlåtande nr 25 förklarats icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Dessa olika motioner äga åtskilligt gemensamt i fråga om både motivering och yrkanden. Sålunda förordar motionären i motionerna I: 189 och I: 192, att vårt lands försvarsfråga och det allmänna problemet om fredens vidmakthållande måtte inom riksdagen behandlas i ett sammanhang, bl. a. i syfte att bereda vägen för ett initiativ från svenska regeringens sida, helst i samförstånd med övriga nordiska regeringar, avseende en omgestaltning

av Nationernas förbund. Denna omgestaltning skulle gälla såväl förbundets grundläggande idéer som dess organisation. I det förra avseendet åsyftar motionären, såsom närmare belyses i motionen I: 190, införandet i förbundsakten av vissa allmänna grundsatser, avseende nationernas självbestämmanderätt och särskilt de färgade folkens frigörelse från andra folks herravälde. Motionären förordar ytterligare, att frågorna om de internationella avtalens offentlighet, havens frihet, avlägsnandet av ekonomiska skrankor och minskning av de olika ländernas rustningar samt kolonifrågan upptagas till förnyad prövning. Därjämte anser motionären, att de militära och ekonomiska sanktioner, varom stadgas i Nationernas förbunds akt, innebära övervägande olägenheter och därför böra avskaffas. Slutligen synes han önska, att förbundsakten skiljes från 1919 års fredstraktater, i vilka den som bekant ingår såsom en särskild avdelning.

I organisatoriskt hänseende förordar motionären en uppdelning av Nationernas förbund i olika avdelningar, vilka skulle motsvara de fem världsdelarna. Australien skulle dock eventuellt anslutas till den asiatiska avdelningen av förbundet.

I övrigt torde få hänvisas till vad som anförts i nu ifrågavarande motioner, vilka delvis återgiva innehållet i motioner från föregående år, väckta av samma motionär.

Vad beträffar frågan om ett världsspråk, varom motionen I: 191 handlar, är att erinra därom, att herr Lindhagen vid åtskilliga föregående riksdagar väckt motioner i detta spörsmål. Från den tidigare riksdagsbehandlingen av frågan må här följande uppgifter meddelas. År 1912 hänvisade vederbörande utskott till en utredning, som på uppdrag av dåvarande chefen för eklestistikdepartementet föregående år verkställdes av professorn K. F. Johansson i Uppsala, vilken bl. a. uttalat, att enligt hans mening icke tillräckligt skäl funnes, att ett bestämt land genom sin regering toge initiativ i avseende å ett världsspråk. Det syntes utskottet, vilka än framtidsutsikterna för ett internationellt hjälpspråk kunde vara, föga lämpligt, att frågan härom gjordes till föremål för en riksdags behandling och beslut, helst innan saken ens kunde sägas hava lämnat försöksstadiet. Vid 1921, 1924 och 1926 års riksdagar väcktes av bl. a. herr Lindhagen motioner i världsspråkfrågan, vilka i första hand avsågo en förutsättningslös internationell utredning inom Nationernas förbund. Ej heller dessa motioner föranledde någon åtgärd från riksdagens sida, om också första kammaren åren 1921 och 1924 för sin del beslöt hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder för främjande av en sådan utredning. Vid 1926 års riksdag lämnade första kammarens första tillfälliga utskott, dit ärendet hänsköts, i sitt utlåtande en framställning av frågans behandling inom Nationernas förbund. Därav framgick att, sedan år 1920 av Lord Robert Cecil och andra yrkande framställdes om att förbundet måtte förorda skolundervisning i esperanto, den internationella kommissionen för intellektuellt samarbete i augusti 1923 beslutit för sin del icke rekommendera ett konstgjort hjälpspråk utan ansett, att kommissionens bemödanden framför

allt borde inriktas på att främja studiet av levande språk och av främmande länders litteratur. Ett sådant studium utgjorde enligt kommissionens mening ett av de verksamaste medlen för att uppnå ett intellektuellt och moraliskt närmande mellan människor av skilda nationaliteter. Nationernas förbunds råd godkände för sin del denna ståndpunkt vid sammanträde den 10 september 1923, och sedan dess har frågan om införandet av ett internationellt hjälpspråk ej varit föremål för mera ingående prövning på förbundets föranstaltande.

Vid 1931 års riksdag hemställde herr Lindhagen i en inom första kammaren väckt motion ånyo om åtgärder från de svenska statsmakternas sida för åstadkommandet av ett världsspråk. Första kammarens första tillfälliga utskott, till vilket motionen remitterades, lämnade i sitt utlåtande en utförlig historik över frågans behandling och uttalade i anslutning härtill att, i betraktande av att särskilt från de stora kulturnationerna någon redobogenhet att medverka till frågans lösning icke i dåvarande läge kunde förväntas, ett svenskt regeringsinitiativ i syfte att genom internationella överenskommelser åstadkomma ett världsspråk icke syntes hava någon utsikt att på sätt motionären tänkt sig bidra till en lösning av spörsmålet. Senast år 1936 har riksdagen ånyo haft att behandla en motion av herr Lindhagen berörande frågan om ett världsspråk. Någon riksdagens åtgärd har emellertid alltjämt ej ansetts påkallad i denna fråga.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, önskar motionären ha sina olika yrkanden och uppslag betraktade såsom led i en allmän och enhetlig fredsplan. Utskottet anser sig därför böra behandla motionerna i ett sammanhang.

Utskottet.

Motionären fäster stor vikt vid inskrivandet i Nationernas förbunds författning av allmänna uttalanden, som dels rikta uppmärksamheten på de faktorer, vilka enligt hans uppfattning föranleda otryggheten i det internationella läget, och dels anvisa riktlinjer för lösningen av den varaktiga fredens problem. Särskilt påyrkar motionären svenskt initiativ till upptagande i folkförbundsakten av grundsatsen om nationernas självbestämmanderätt, avseende även och icke minst de färgade rasernas frigörelse från andra folks herravälde.

Utskottet vill först erinra därom, att svenska regeringen före den definitiva utformningen av akten för Nationernas förbund gav uttryck åt önskemålet att i förbundsakten få upptaget ett allmänt uttalande om nationalitetsprincipen. I den instruktion, som av svenska regeringen utfärdades för de delegerade, vilka skulle deltaga i officiösa överläggningar under fredskonferensen om förslaget till förbundsakt, framhölls, att de svenska representanterna borde taga under övervägande, huruvida ej lämpligen i förbundsakten borde inledningsvis upptagas en allmän förklaring rörande nationaliteternas rätt och om alla stater rätt till fri handel i kolonierna. I sitt yttrande över förbundsakten i dess slutliga avfattning förklarade emellertid delegerade sig ha kommit till insikt om hur ömtåligt ett otvetydigt anslutande

till nationalitetsprincipen under dåvarande förhållanden vore. »Så länge», yttrade de, »som stormakterna inom sig innesluta ett flertal nationer — och detta är förhållandet med dem alla, om hänsyn tages därtill, att samtliga äro kolonialmakter och några inom det egentliga moderlandet ha olösta nationalitetsfrågor — kan icke förväntas, att de vilja fastslå nationalitetsprincipen såsom en ovillkorlig grund för Nationernas förbund.» Även frågan om den öppna dörrens politik i kolonierna hade ansetts vara av alltför ömtålig natur att kunna beröras i förbundsakten.

Enligt utskottets uppfattning har läget sedan Nationernas förbunds tillkomst icke undergått sådana förändringar, att frågan om nationalitetsprincipens upptagande i förbundsakten såsom en bindande grundsats för förbundets medlemmar vunnit ökad aktualitet. Utskottet anser för övrigt, att motionären i hög grad överskattar betydelsen av allmänna principförklaringar i folkförbundsakten eller i andra internationella urkunder. Nationernas förbund har, icke utan fog, kritiserats för en benägenhet att antaga principuttalanden, som sedermera icke kunnat efterföljas i praktiken och därför varit ägnade att försvaga snarare än att stärka förbundets auktoritet. Vad särskilt angår frågan om de färgade folkens ställning, har förbundet nyligen i ett konkret fall sökt värna den enligt förbundsakten redan gällande grundsatsen, att en medlemsstat, vars folk tillhör en färgad ras, skall åtnjuta likställighet med andra medlemsstater och vara tillförsäkrad samma garantier för yttre oberoende och frihet som dessa. Som bekant har förbundet emellertid misslyckats i sina ansträngningar att hävda den nämnda grundsatsen i det åsyftade konkreta fallet. Efter denna nedslående erfarenhet förefaller det än mindre än förut vara någon aktuell uppgift att vidga förbundets program genom införandet av nya, vittgående och allmänt avfattade principförklaringar i förbundsakten. Därest förslag om tillägg till förbundsakten av dylik innebörd mot all sannolikhet skulle vinna anslutning, komme därigenom blott att starkare framhävas avståndet mellan folkförbundets grundsatser och möjligheten att praktiskt förverkliga dessa.

Utskottet vill i övrigt framhålla, att frågan om ändringar i förbundets författning ända sedan dess tillkomst nästan oavbrutet varit under diskussion inom och utom förbundet. I juli 1936 inbjöd församlingen — under intrycket av misslyckandet i den abessinska frågan — förbundsmedlemmarnas regeringar att inkomma med förslag avseende en förbättrad tillämpning av förbundsaktens grundsatser. Härutinnan må hänvisas till den redogörelse, som återfinnes i utrikesdepartementets blåbok angående Nationernas förbunds församlings sjuttonde ordinarie möte i Genève 1936. Såsom därav framgår har bl. a. från svenska regeringens sida till Nationernas förbunds generalsekreterare den 29 augusti 1936 ingivits en skrivelse, vari svenska regeringens synpunkter utvecklas. Frågan är nu föremål för utredning inom en kommitté, som uppdragit åt rapportörer från skilda länder, däribland Sverige, att behandla olika ämnen, såsom angående förbundets universalitet, däri inbegripet en regional eller kontinental organisation av förbundet, sanktionsfrågan och metoderna för förbundets medlande och krigsförebyggande verk-

samhet. Frågan om förbundsaktens skiljande från fredsfördragen är också avsedd att närmare utredas i detta sammanhang. Dessutom behandlas för närvarande råvarufrågan, vilken äger nära samband med problemet om koloniernas ställning, inom en studiekommitté, vilken likaledes räknar en svensk medlem. Nedrustningsfrågan skall inom kort ånyo dryftas inom nedrustningskonferensens presidium, inom vilket Sverige är företrätt. Flera av de av motionären berörda problemen äro sålunda just nu under behandling inför internationellt forum under direkt medverkan från svensk sida.

Utskottet saknar sålunda anledning att på sätt motionären i ifrågavarande motioner hemställt tillstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i berörda spörsmål.

Motionären har även hemställt om ett svenskt initiativ till förmån för tanken om språkgemenskap mellan nationerna såsom ett led i en allmän fredsplan. De skäl, som enligt ovan lämnade redogörelse hittills föranlett riksdagen att avböja förslag om svenskt regeringsinitiativ till internationella förhandlingar i ämnet, synas utskottet alltjämt äga giltighet.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att motionerna I: 189 och I: 219 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionen I: 190 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionen I: 191 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1937.

På utrikesutskottets vägnar:

ÖSTEN UNDEÉN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Undén, Olof Olsson, Trygger, Hammarskjöld*, Bårg*, Lindström** och *Per Gustafsson**; samt

från andra kammaren: herrar *Bagge, Närlinge, Lindqvist, Anderson* i Norrköping*, *Eriksson* i Stockholm och *Fast**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.